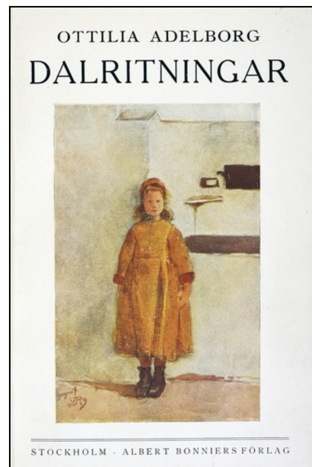

DALRITNINGAR

AV *OTTILIA ADELBORG*

STOCKHOLM. ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM. ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1920

Förord till den elektroniska utgåvan

Verket tillhör Kungl. Biblioteket och har scannats där. Det anpassades och OCR-tolkades för Projekt Runeberg i april 2017 av Bert H.

Kyrkklädda gummor Fejs i Gagnef Gagnefs knyppelskola.

RITPENNAN.

Att vara ung och gå omkring i Dalarne med ett sorgfritt hjärta och en skissbok under armen är ändå det allra bästa som finns på jorden.

Sinnet vill upp över alla åsar och ut över alla vidder. De blå höjderna locka uppåt och de våta hagarna dra i oändliga sträckningar nedåt mot sjöarna. Det är som om man söge in i sig all jordens fägring. Skogar, berg och vägar, allt lockar och drar oemotståndligt till vandring och till arbete.

Det hela är som ett stort epos börjat en gång i den gråaste av alla gråa forntider och och allt jämt lika långt från sin fullbordan. Man brinner av åtrå att med ett enda litet streck, en enda liten linje få vara med i det stora verket.Mitt i all denna lyckokänsla rent av opponerar man medvetet mot att dra med sig tyngden av sitt eget jag. Denna underliga sammansättning av naivitet och kritik på naiviteten som man aldrig lyckas komma ifrån. Och man harmas över kroppens aldrig glömda fordringar på mat och dryck, sömn och vila och högst olämpliga känslor av slöhet och lättja.

Det vore gott att vara alldeles fri i ett fall som detta.

Ty ett är det väsentliga: att rita,

och en är tyrannen: ritpennan.

Ritpennan som formar vissa människors liv och leder deras vägar. Några drar den runt den stora, vida världen, andra bara runt om Dalarnes lilla värld; lockar till landstrykarliv med svältkurer och frågar aldrig ett dugg efter det bekväma.

Den driver en runt om i bygderna, ut och in i gårdarna, upp och ned på vägar och stigar och långt bort i skogarna, tills man blir förvillad och förvildad som djuren, och sedan om natten drömmer att man springer på alla fyra. En ata-vism, kanske, men som förefaller alldeles naturlig och i sin ordning.

Allt för ritpennans skull! Den nyckfullaste av alla pennor, det ohanterligaste ting i världen.

Ibland är det som om den ville och inte kunde. Ibland varken kan den eller vill den. Någon enda gång kan det ju verkligen hända att den bådekan och vill. Sådant hör till sällsyntheterna och livets lysande lyckodagar.

Oftast går det med svårighet. Ögat, som ser allt så klart och tror sig veta precis hur det skall vara, glömmer för var gång, att pennan alltid har sin egen åsikt för sig. Allra minst kan den tåla, att ögat gör upp något på förhand: Så och så ska det vara, förra gången gick det ju bra på det viset och nu är det bara att göra likadant igen.

Nej tack, säger pennan (min penna åtminstone), jag är väl inget repeterur heller. Och om ögat ändå envisas och håller på sitt och kisar och kikar och drar huvudet på sned i medveten strävan, så blir pennan topp rasande och alltihop går på tok.

Inne i en mörk vrå av hjärnan sitter ritsjälen, som väl också borde ha ett ord med i laget, och tittar ut genom ögongluggarna och tigger och tigger, att pennan för en enda gångs skull ville vara så nådig och rita såsom ögat ser och som ritsjälen vill ha det.

Men omöjligt!

Blir det något alls, så blir det något helt annat.

Och när pennan ritat färdigt slår den till en klatsch på slutet som säger så mycket som så: Så här ska det vara; det hade ni aldrig kunnat hitta på själva.Nej sannerligen! Med så få streck hade ögat, som ser så mycket och alldeles för bra, aldrig kunnat tänka sig att det kunde göras. Den gången var pennan inte så dum ändå. Det där måtte allt ha suttit alldeles i yttersta pennspetsen och kommit fram i ett obevakat ögonblick.

Men ritsjälen ler. Det är ju pennans rama skyldighet att se till det väsentliga och strunta i småsaker.

Det händer nog att ritsjälen och pennan hålla ihop ibland när det så passar sig. Man skulle till och med kunna tro, att där i all hemlighet funnes en trådlös förbindelse dem emellan. Men i så fall fungerar den nog inte så väl alla gånger. Det blir ändå alltid pennan som behåller övertaget.

Det kan ju också hända, att ritsjälen inte riktigt vill kännas vid hur det är. Det är kanske rätt så bekvämt, att ha pennan att skylla på när det går illa, och det gör det ju nästan jämt. Och skulle det någon gång gå bra, så visst är det pennans förtjänst. Vems skulle det annars vara? Det är ju den som sätter dit alla de små strecken och linjerna på papperet.

I en sak äro de emellertid väl överens, riktigt obegripligt väl överens, allesammans: ritsjälen, ögat, handen, pennan och papperet, och det är, när det gäller att korsa över, riva sönder och trampa på något som gått allt för mycket på tok.Då bli de som rasande ett tag — pusta ut — och få sedan en brinnande lust att börja på nytt igen.Gumma i Svärdsjö.Svärdsjö

MODELLER.

En god modell i en lycklig stund och en bävande förhoppningsfull känsla hos den som håller i pennan, äro för ritning nödvändiga betingelser.

En god penna vill det till och ett gott papper, villiga båda. Pennan måste från första stund ha en utomordentligt individuell uppfattning av modellen, eljest är det ej värt att arbeta. Om den inte från början ser modellen ta form på papperet, så lönar det knappt mödan att försöka. Pennan måste vara hänförd över modellen, åtminstone så länge arbetet varar. Flyktig måste och får ritpennan vara, alltid redo till en ny förälskelse.

En god modell i en lycklig stund! Jag menar, för min del, en god dalamodell. Dem är min penna mest van vid.

Där är bonden, rotad som furan i skogen och säker som plogen i jorden, och där är skogs-mannen med storskogens och vilddjurens oro i blicken. Där är den robusta kraften redan hos barnet med de stora, runda ögonen och de pösiga kinderna. Där kan vara något starkt släktdrag som redan i barndomen präglar ett ansikte eller något av vacker gossehållning eller något av kommande modersömhet i fina små flickfingers-toppar. Där kan också vara något av spinnerskans eller spetsknypplerskans tåliga lynne i något långlagt drag över kinden eller den slitna minen hos den ännu unga hus- och matmodern. Eller, där kan vara något, ingenting alls, man vet icke vad, som är tjusande som solskenet, friskt som den sorlande bäcken eller segt som en risig enrisbuske hos ett ungt eller åldrat människobarn. Där kan också vara detta underbart tåliga hos de gamla med de böjda ryggarna, lugna i gott medvetande om fullgjort arbete till det yttersta och i ödmjukt erkännande av, att nu är det krämpornas tid, nu äro de i sin fulla rätt.

Den ena bär strävsamhetens märke, en annan den sublima vårdslöshetens charm och en tredje det naivas blida lockelse.

Vad månne alla dessa som passa vår penna så väl tänka om oss? Vi, som borde veta bättre och kunna uppföra oss mera passande, än att hålla dem fast i tvingad orörlighet mitt framför oss. Vad förstå de av vårt opåkallade intresse för dem, denna vår begäran att de skola varastilla, denna påflugna åstundan att för vår penna och vårt papper få utnyttja den yttre prägel deras liv givit dem?

Svårt att veta. De äga stor självbehärskning, fri från all nervös övervärdering av förhållandena. De låtsa aldrig märka något. Jag antar att den ritande hos de gamla framkallar en underlig tanke-förbryllelse av vantro och nyfikenhet, av gissningar så där mitt emellan rända och herrskap (herrskapskläder i alla händelser), en känsla av tacksamhet för oväntad vänlighet och för långa ramsor av ord som de inte ha förstått, en vilja att uppföra sig väl, att vara till lags och göra sitt bästa. I övrigt anses väl det hela som ett litet roligt tillfälle i livets stora enahanda. Vem vet vad en gammal gubbe eller gumma tänker på, när de se på en med skumma ögon, och ge sitt allra finaste, länge sparda leende.

Dessa äro de som taga allt med ro och kunna sitta stilla hur länge som helst.

Värre är det med de små barnen. De äro ej så lätta att komma till rätta med. Bäst är att bara ta dem i flykten alldeles oförberett, rent av förbrylla dem för några få korta minuter. För pennan korta, men för barnet en lång tidrymd, under vilken det genomgår en hel serie av känslor.

Först av allt förvåning, stor gapande förvåning, över den spritt nya människan och hennesbesynnerliga tilltag. Så kommer det nöje ett barn alltid har, när det får stå i lugn och ro och titta på något som är nytt och roligt. Men inte för länge. Den där människan är snart inte rolig längre, inte alls, hon bär sig så underligt åt, hon ser så underligt på en. Hon kan vara farlig! Det vore bättre att gå till mor, som sitter där borta så stilla och högtidlig som om hon sutte i kyrkan. Men barnet kan inte. Från den främmande utgår en makt, tvingande och fascinerande. Barnet märker att det måste stå blickstilla, inte röra ett finger en gång. Den där människans ögon förskräcka barnet. De gå fram och åter mellan barnet och papperet. Det är visst farligt, mycket farligt! Barnet vill rusa till mor, men törs inte, kan inte vända på huvudet en gång bara för de där rysliga ögonens skull. Det är alldeles förskräckligt!

Då börjar det! — Börjar rycka i barnets mungipor, medan ögonen bli stora och blanka. Det rycker mer och mer, den lilla munnen darrar och ögonen bli våta som sjöår.

Den obarmhärtiga pennan skyndar på allt vad den kan. Nu är det ändå strax slut.

I ett ögonblick kommer lipen och tårarna. Mor rusar fram till hjälp och jag rusar efter de tröstande kakorna. Nu

gäller det att lugna på alla sätt. Mors knä och kakorna eöra underverk och efter några ögonblick är den lilla glad igenoch hyser inte det ringaste agg till den där rysliga människan. Det hela har tagit på sin allra högsta höjd fem minuter. Mer blir det inte heller. Det skulle vara alldeles omöjligt att förmå barnet att stå en gång till.

* • *

Ungt, fullvuxet och halvgammalt folk ha inte något särskilt lockande för min penna. De ha varken de gamlas eller barnens naivitet. De äro icke naiva alls. De ha en benägenhet att ta allt från den praktiska sidan.

Likt och vackert skall det vara. Bästa kläderna skola de ha på sig, alldeles som hos fotografen. Mitt framifrån skola de ritas, annars duger det inte. Ögonen skola se rätt fram, och för all del inte se nedåt, då ser det ju ut som de voro döda.

Och, vad kostar det? Men när de få veta, att de i stället få betalt, så heter det: Ni måste allt vara rik, ni! Ni måtte ha mycket pengar, ni. Ni måtte allt förtjäna mycket.

Något bättre låter det när man får höra: Ni måtte allt ha lärt, ni. Det där kunde inte jag göra efter, om jag försökte aldrig så.

Jag minns alldeles särskilt en gång, det var i Rättvik, när det höll på att gå på tok med ritningen och jag rev mig i huvudet för att klara tankarna, hur min modell, en duktig bondhustru,med djup övertygelse sade, medan hon pekade på sin egen panna:

»He kost på funde. He ä alldeles som när jag väver vepor och trampar galet med fotarna.»

Hon förstod hon och visste vad det ville säga att försöka åstadkomma något. Erik med katten

RÄTTVIK

£

RÄTTVIK — UTBY — 1891.

Den allra första gången som jag med min penna och min ritbok var ute på äventyrsfärd i Dalarne förde mig mitt öde till Utby.

Där skulle jag i hela dess utsträckning möta skillnaden mellan människobullret och det jagade livet i Stockholm och den ensamma, tysta stillheten i en liten dalaby.

För första gången skulle jag se verkligt dalfolk i dess dagliga leverne och färdande; inte skrivet eller diktat, inte eftergjort eller ansträngt, utan alldeles som det var. Ingenting skulle verkastörande, inte ens min egen person. Lyckligtvis är det så väl ställt att man kan slippa se sig själv. Så att i det fallet borde jag inte ha något obehag av det egna jaget.

Mitt första intryck var en viss besvikenhet, fast jag knappast ville kännas vid den. Jag menade, att jag borde väl kunna bli lika lätt och fort hänförd som andra.

Jag skall säga hur det var. Jag hade trott, ja, jag tror nästan att jag i mitt sinne fordrade, att alla stugor skulle vara små och grå med låga fönster och hög skorsten och att inne i var stuga en liten gumma skulle sitta mitt på golvet och spinna, medan elden skulle brinna i den öppna spisen. Jag hade visst väntat, att där på alla stigar och vägar skulle gå en vallkulla med väska vid sidan och stickstrumpa i handen vallande sina kor. Jag hade aldrig kunnat tänka mig annat, än att varenda kärra skulle vara röd och varenda häst black med svart klippt man, och jag var mycket stött på alla bruna och svarta hästar. Och varför begagnades inte Rättviks-dräkten? Jag hade visst tänkt, att alla skulle gå klädda i full högtidsdräkt även i arbetet. Mellan- och vardagsdräkten med alla dess variationer var då ny för mig.

Dess värre var jag nog alldeles het av iver att påpeka allt som vann mitt höga gillande och kanske inte nog

försiktig att med tystnad förbi-gå sådant som inte passade ihop med mina föreställningar om hur det borde vara och inte borde vara.

Litet förstod jag då, att just det som var, var det enda sanna och riktiga just för den dagen och den tiden, och att det borde vara av minst lika stort intresse att studera nutiden, genombrottsperioden, som att bara rota i det gamla.

Utby ligger på västersluttningen av den stora amfiteater som höjderna runt Rättviken bilda. Läget är vackert! Det tål att ses år efter år, om man verkligen vill fatta Dalarne som något för mer än det snarvackra.

De stora linjerna i landskapet, liksom ansiktenas rena linjer tog mig genast. — Det var för de vackra linjernas skull som ritpennan och jag enades om att vi skulle stanna i Utby och det var för deras skull som vi sökte oss tillbaka dit år efter år.

Besynnerligt nog hade jag inte alls samma känsla för de blå bergen som jag hört och läst så mycket om.

De voro där mycket riktigt på andra sidan Siljan, och jämt upp så höga som mitt öga såg dem, inte högre. En vacker följd av Antecknade färgförtoningar långt borta vid horisonten. Jag\

\

kunde inte hjälpa, att jag fann dem otroligt låga. .

Det är aldrig värt att man försöker inbilla sig, att man genast förmår fatta det stora i naturen. Det är först som lön för vår möda och våra strävanden som detta stora börjar tala till oss på dess eget språk; det enda som är tillfyllest och för oss fullt mottagligt.Senare, när jag år efter år bott vecktals uppe på höjdpunkterna i de stora skogarna, levat fäbodliv, och vandrat mil efter mil upp och ned mellan höjder och dalar, runt om och tvärs över myrar, har jag lärt, icke blott att beundra, utan också att något litet fatta de blå bergen även på långt håll. Man måste veta vad de innebära för att förstå dem.

Vackra Utby med Lerdalshöjden ovanför och Siljan nedanför och med den långa bygatan löpande mellan båda.

Bygatan med handelsboden!

En spritt ny handelsbod. Liten, men lockande. Full rörelse, folk som kommer och går, hästar, kärror och gubbar i oändlighet. Boden redan en samlingsplats, början till det en gång blivande torget i den möjligen en gång blivande köpingen — eller kanske staden. O, mammon, din makt är stor! Från handelsboden är det som domen över allt det gamla utgår — och från handelsboden är det som begärelsen efter allt det nya som en smitta sprider sig.

Naturligtvis skulle jag bo i huset med handelsboden. Var skulle jag annars ha bott! Ritpennan ville förstås för sin del välja ut den uslaste lilla grå stuga som fanns. Men det var nu en gång för alla en naturnödvändighet att vi måste hålla ihop, och så fick pennan för en gångs skull lovatt foga sig och till sin stora harm bo rätt ovanpå handelsboden.

Ritpennan var för resten den gången alldeles spritt galen och yr i huvudet, inte olik en kalv som för första gången kommer ut i det fria. Det var ju för den också första äventyrsfärden i Dalarne, och den hade dumpit ned i något så förundransvärt att den hade svårt att hämta sig.

Det måtte visst ha varit så, att både pennan och jag fick en överväldigande känsla av, att hela byn var en enda redan färdig och bunden ritbok, blad för blad. — Bara det, att alla blyertsstrecken ännu saknades, och dem skulle pennan sätta dit. Visst kunde man bli vimmelkantig för mindre.

Först och främst förgapade den sig i allt som var för högt, för stort och för svårt. Det fanns ju ingen möjlighet för den att återge de långa, vackra linjerna uppifrån åsen och ned mot Siljan, eller Siljans blåa yta, lika litet som den skulle kunnat våga sig på de vackra germanska ansiktstyperna, när de voro som allra bäst. Den skulle aldrig ens våga försöket.

Den blygsamma ritpennan var en liten barnslig en. Den var så barnslig i sig själv, att den nästan aldrig vågade sig på att rita några andra än barn. Och där fanns nog med barnungar. De vällde ut ur alla gårdar. — Besynnerligt

hur det lockade och drog fram mot handelsboden även3. — Adelborg.för det yngsta släktet. Med duk om huvudet, ett väldigt bomullsförkläde utanpå skinnkjorteln och slant i den fast slutna näven, kommo de liksom dragna av en oemotståndlig makt till centrum, lydande de söta karamellernas lockelse. Liksom karlarna drogos dit för de präktiga yxornas och det stygga ölets skull och kvinnorna för de lysande bandens, de fina broderiernas och de granna köptygernas skull. Fy skam, ritpenna, skrivpenna! Där fanns nog många nyttiga saker i boden. Det var nog en mycket bra och välbehövlig bod på sitt sätt.

Men ritpennan var nu en gång för alla förtretad på den prosaiska handelsboden.

Så mycket mer förtjust var den i alla barnungarna. Kanske mest i småpysarna, som då ännu hade långa, snäva blå koltar, och kanske allra mest i de halvvuxna pojkarna med deras trånga skinnbyxor, kortskurna över magen och hårt åtdragna över höftbenskammen. Där ovanför kom skjortan och det korta blå livstycket som vackert framhöll axlarnas bredd mot de smala höfterna. Allt buret med en gossehållning, den vackraste man ville se. Verkliga sankt Görans-typer.

Där var också de små kullorna med håret lindat med vita band lagt i ring runt huvudet. Små kvinnor, raka och säkra, redan med något av kraft i rörelserna.Och så var där de små lisskullorna med håret i knut högt uppe på hjässan, klädda i lustigt randiga underkjortlar med brokiga livstycken.

Jag minns alldeles särskilt en liten fin och mjuk en, som en gång skulle följa mig hem. Hur hon genast sprang in i stugan och satte på sig kjorteln med frambreddan och hakubands-hättan, inte för min skull, visst inte, utan därför att hon skulle gå utom sin bys knutar och in i nästa by, som låg några minuters väg längre ned mot Siljan. Jag glömmer aldrig den lilla smala handen som så trofast höll i min.Utanåker.

Och jag minns Utanåker, högre upp på åsen, byn med den vackra utsikten.

Nedanför hagarna syntes Siljans yta i hela dess strålande vidd och helt nära, strax på andra sidan vägen låg en stor fyrkantigt inbyggd gård. En grå gård med en färg som spelade i tusen skiftningar, alltid i samklang med vattnet. Var Siljan milt blågrå så spelade stugornas färg i mildaste blågrått. Men var Siljan i storm och hade svartblå vågor, då vart gården blekt ljusviolett som i skräck. Lågo dimmorna över Siljan, så att vattenytan mera anades än syntes, då svävade gården silverblek på dimmorna.

Gården i sig själv var den vackraste inbyggda gård man ville se. Den gav intryck av så stor slutenhet, att jag aldrig ens vågade tänka på, att gå där inom. Respekten var för stor.Den högtidliga, nästan skrämmande känsla den gamla gården givit mig, kulminerade när jag en morgon fick veta, att döden gästat där inom under natten och att den gamle bondens hustru var död.

* * *

Vackra Utanåker! Vackra Utby! Vänliga, goda mänskor! Ni gjorde mig mera gott än ni visste med ert öppna väsen och vänliga förstående — ert oväntade överseende med mitt till synes sysslolösa liv.

Rättvik är ju målarsocken framför andra. Skåpmålarnas och dalmålningarnas land. Kanhända var det därför som det icke förekom så alldeles förvånande att en annan, en främmande, gick omkring och målade människor.EN MODELL.

Det var i Utbyn.

Den tidiga våren hade gjort vägarna nästan oframkomliga. Det var inte nog med vårblask och snöslask, där det inte var stillastående vattensamlingar frustade hela vårflöden fram och hotade att alldeles genombryta vägen.

Ändå hade min inre oro, eller var det rit-pennan, drivit mig ut på långvandring.

Solen brände hett! Som vanligt hade jag gått alldeles för långt, och det fanns ingen annan råd än att vända om samma väg tillbaka igen. Fotterna valde mellan sjöar och forsar, när det alls gick att välja. Alldeles uppgiven av trötthet nådde jag äntligen huset med handelsboden.

Varför skulle jag just då möta en riktig dalkarl, just en sådan kärngubbe som jag länge letat efter?

Gubben var rak i ryggen och ståtlig att skåda. Håret hängde långt på sidorna om ett kraftigt,väderbrynt ansikte, där heder och slughet, försynthet och humor spelade växelvis. Hans nötta skjorta hade detta oförlikneliga fall över axlarna, de mest ritbara linjer i världen, som tala om mannakraft ännu på gamla dagar; skinnbyxor hade han också.

Stopp, sade ritpennan, den där ska ritas.

Pennan hade alldeles rätt. Den gubben var värd att ritas om någon. Bara jag inte varit så våt och så genomtrött. Hela min varelse opponerade sig och jag måste låtsas inte höra pennans befallning. Ändå kunde jag inte låta bli att stanna och prata med gubben för att åtminstone få se på honom en stund.

Men pennan höll på sitt. Den ville rita.

Och jag som inte kunde. Jag försökte muta pennan, genom att be gubben komma igen i morgon, då skulle det passa mycket bättre. Det där med morgondagen, det är nu oftast en stor osanning, det visste jag nog, det var bara ett sätt att komma ifrån det. Men jag kunde inte annat.

Och gubben var medgörligare än jag hade väntat. Han skulle komma igen i morgon, det skulle han visst det.

Och han kom också!

Han kom, renskurad, slätrakad och kortklippt, klädd i stärkkrage, kavaj och långbyxor. Alldeles fix och färdig för byfotografen.O ve, pennan arg och jag arg! .

Stackars gubbe! Vad hade han förbrutit. Han hade gjort så gott han förstått. Både han och hans gumma hade nog haft ett styvt arbete hela morgonen för att nå detta glänsande resultat.

Vad skulle vi göra? Vad i all världen skulle vi göra? Vi gjorde verkligen det enda vi kunde göra för vår egen heders skull och för att inte allt för mycket såra gubbens känslor. Vi låtsades rita. Jag tror till och med att vi försökte inbilla oss själva att vi gjorde vårt bästa. Men det kan man ju tänka sig hur det blev. Ingenting alls blev det.

Den enda glada stunden vi hade den dagen var, när gubben gått och ritningen blivit sönderriven i tusen bitar och strödd för alla lösa vindar.

ORSA

Skattungbyn.

ORSA I SEPTEMBER 1892.

Orsasjön med blå berg. Kvällssol över fruset odonris skimrande i alla färgskiftningar mellan röd-och blåviolett, mellan guldgrönt och blågrönt. En smal stig. En mörk, svartögd Orsakarl i gråvita vadmalskläder bärande ett vitulligt får i famnen.

Detta var mitt första intryck av Orsa. Också det som outplånligast bränt sig in i mitt minne.

Orsa, gränsen för all civilisation åt det hållet. Där Orsabygden slutar, tar tiomilaskogen vid.Här var allt nytt för mig. Det sjungande orsamålet som jag inte förstod. Det mörka folket: de bredlagda, svärtmuskiga karlarna i ofärgade vadmalskläder och de hårt solbrynta barnen f fotsida fårskinnspälsar. Ungdomen, som om lördagskvällarna kom vandrande med mjuk, vaggande gång, inte par om par, utan tre och tre vanligen två kullor och en pojke hållande varandra om halsen och sjungande någon sakta melodi, medan dragharmonikans toner på avstånd lockade till dans.

Allt gav intryck av något främmande, sydländskt. Varför just av Sydryssland, där jag aldrig varit, vet jag inte. Inte heller varför dragharmonikans toner just skulle påminna om skalmejans, som jag aldrig hört. Men det var så.

Där, i Orsa, var också den eller de spetälske och, naturligtvis, den på den tiden i alla byar befintliga, dåren som gick lös ut och in och som gav ett egendomligt vilt stråkdrag åt det hela. Där var också idioten, instängd som ett djur i ett uthus — såsom det då ännu kunde gå för sig.

Det frusna odonrisets lysande matta, de genomskinliga björkarna med några få guldgula blad som rörde sig för vinden, den blå Orsasjön, de blå bergen, den genomskinliga septemberluftens svala renhet, allt gav Orsa en obeskrivlig charm. Ritpennan kunde aldrig ha önskat sig bättre. Den kunde aldrig ha drömt sig något vackrare. Den var i full arbetsfart under de korta höstdagarna,medan den knappa måltiden dukades upp i odon-och kråkris.

Vackert var där! — Men nog svalt den stackars ritpennan rätt illa den gången. Uttrycket är inte fullt korrekt. Men som jag ändå ibland försöker använda pennan att krypa bakom, så kan det väl få duga. Den stackars ritpennan både frös' och svalt. Det var inte alla dagar sol •» och milda vindar. Ändå hade var dag sin tjusning. Ingenting kunde vara vackrare än Orsa i septemberstämning.

FLODA 1893

FLODA.

Floda är superbt! Jag kan inte finna ett bättre ord. Karlarna ha präktig hållning och buktiga ansikten med kroknäsor. Hästarna tävla med sina husbönder i välmåga. Kvinnorna äro flinka och högröstade, kullorna rosenrasande granna och barnen muntra som små kalvar. Det hela är fylligt, brokigt, bullrande och går på en frisk och lustig melodi mellan människor och djur, mellan gröna ängar och den blå älven.Det var i Floda jag råkade få bo i en nipper-dosa. Jag, som annars brukade bo hur som helst i Dalarne, har aldrig varken förr eller senare i hela mitt liv bott i ett så osökt stilrent rum; ett litet empirekabinett, kvarglömt i ett gammalt hus av i övrigt den mest banala torftighet. I det lilla kabinettet saknades varken schablonerade väggar eller mollgardiner uppsatta på förgyllda bardisaner och pilar eller långsoffan med taburetter, inte ens bordet med de små gammaldags damkalendrarna. Och mitt i ståten var insatt en säng med fina linnelakan och sidentäcke. Det var som i sagan: säng bädda dig, bord duka dig. Ingen människa syntes till. Jag sov och åt, kom och gick. En enda gång uppenbarade sig min värdinna klädd i svart siden, nigande och vänlig. Den dagen var middagsbordet dukat för två.

Var det kanhända motsättningen mellan den förnäma, tysta bostaden och dagdrivarlivet med skissboken som gjorde att jag just i Floda första gången fick intryck av, att jag med målardon och allt väckte ungefär samma uppseende som en positivspelare med sitt positiv. Det var en icke enbart behaglig känsla. Man skulle ha tagit det humoristiskt, men jag vet inte hur det var. Jag kände mig plötsligen ovanligt rot- och hemlös bland alla dessa hemmasäkra, muntra människor. Jag hade nog gått litet för hastigt till väga.Att alldeles utan vidare gå in i en gård och be att få rita av husets folk går ytligt sett mycket bra. Men fullt passande är det inte. Man blir i de flesta fall välkommen. Bevars det blir man visst. Alldeles som en gårdfarihandlare eller en positivspelare, helst med apa. Mer får man inte begära. Folk samlas för att titta. Där blir prat och skratt. Man får också rita hur mycket man vill. Men man kan göra en bättre början.

Och ändå minns jag med ett visst nöje, såsom man efteråt minns en del vedervärdigheter, hur livligt det var en gång. Hur kvinnor och barn kommo springande och ropande från alla håll. Hur karlarna lämnade sitt arbete för att se på den främmande ritaren och hur till sist hela gården var full av folk.

Bland andra kom där en hustru från granngården med en liten två eller tre års pojke, som hon bar som ett paket under armen, medan hans enda klädesplagg, skjortan, satt uppkasad som en liten trasa omkring halsen på honom. Den lille var varken oklädd eller halvklädd. Han var klädd som hans far och farfar som småpojkar varit klädda före honom. Så vida de ej varit ännu enklare, lika enkla som en liten pys jag en gång såg i Finland, närmare bestämt i Tavastland, och som kom springande i en backe utan att ens ha skjortan på sig. Han följde tydligen ändå nogare traditionerna från farfars farfars dagar.Det var ^ i Floda som jag första gången fick ett pinsamt

intryck av turisternas självsvåld.

Där var en dansbana och det var lördagskväll. Jag satt omärklig och stilla i ett hörn och gladde mig att höra spelmännen gnida sina fioler mellan gröna vajande lövruskor och att se pojkar och kullor svänga om i all sköns gamman. Pojkarna buro den tiden ännu vita vadmalsrockar och röda strutthättor och kullorna lyste i vita överdelar och grant kantade, svajiga kjortlar.

Då kom där turister. Bara två, en herre och en dam, objudna gäster. Herrn tog genast fatt på den vackraste kullan och släppte henne knappt på hela kvällen, och damen valde med lika stor säkerhet för sin del den grannaste pojken. Ett litet prov på hur turisterna anse sig kunna uppträda när de komma till Dalarne.

För övrigt var det icke enbart muntert i Floda.

I den glada, brokiga vävnaden fanns också mörkare inslag.

Det var där jag första gången hörde ordet ödegård, som då genast grep mig så hårt. Ödegårdarna voro lungsotsgårdar, där hela familjen: de gamla, far, mor och barn, alla hjälplöst efter varandra dött och blivit utburna, och där lung-sotsskräcken sedan härskade i obestridd rätt. Ingen vågade flytta in i gårdarna; man vågade mte ens ta ner byggnaderna och begagna timret.

Jag såg en sådan ödegård. Något ödsligare

5. — Adelborg.grått i grått har jag aldrig sett. Den tomma gården gav en känsla nästan av mörkrädsla mitt på ljusa dagen. Fönsterrutorna voro sönder. De kvarsittande glasbitarna tecknade underliga, hotfulla figurer i fönsterbågarna och dörrarna slängde fram och åter på rostiga gångjärn, vilka skulle tjänstgöra ännu en tid framåt och vara det enda som verkade rörligt på gården, medan dörrarnas smällande, när de slogo upp och igen skulle vara det enda och hemska ljudet.

Det var också i Floda jag ritade en blek, vacker gammal gumma med fina drag, men med en knöl, tydande på tuberkulos på kinden. Två små flickor, hennes barnbarn, följde henne. De små hostade mycket.

Den gamla berättade lugnt och naivt, att hon om natten alltid hade barnen hos sig i sängen. Två systrar äldre än dessa hade också hostat mycket, sjuknat och dött, och nu var hon rädd att dessa båda små också skulle dö, eftersom de hostade så illa. Det tycktes henne helt naturligt. Ett par blommor vid vägen som vissnade och föllo av. Hon väntade också själv på att dö.

Jag kände mig djupt upprörd av att möta sjukdomen i en så sorglig form, som ändå tycktes förefalla de lidande själva så berättigad. Jag talade efter mitt förstånd en hop visdom och gav många goda råd och kände mig usel. Detta var innan den verkliga och framgångsrika striden mottuberkulosen hade börjat. Och det var första

gången jag stod ansikte mot ansikte med sjukdomen.

. Det varo med tungt hjärta jag gick ut och gjorde en långvandring på Flodas vackra vägar. Solen sken — blommor, fåglar, fjärilar och de ljuvaste dofter lekte över ängarna. Ritpennan vaknade först till liv igen och lockade till nästa modell — en gumma, äldre än den förra, men full av sprudlande liv och hälsa.68

FLODA

Kanske voro de gamla i Floda ännu mera naiva, förvånade och vänliga än annorstädes, antingen man träffade dem inne i stugorna eller ute på gårdar, gärden och vägar.

En gång hände det att jag mötte en gammal döv och enögd gubbe, som såg ut att vara liksom barn på nytt, och jag tog honom i flykten och utan all rimlig förklaring bad jag honom stå stilla ett ögonblick.

Förskräckt över det oväntade mötet, förskräckt för den främmande människan, stod han ögonblickligen stilla som förtrollad i några minuter, tills han lika plötsligt förstod, att han hade sin frihet att röra sig igen och fann att han alldeles oväntat fått en silverslant i handen och ett vänligare och tacksammare leende till avsked än han kanske sett på mången god dag. Ett litet ljust ögonblick i hans liv. Litet mera tobak för honom och en ritning till för mig.

.

*

Gosse i bak- och framkrage

GAGNEF

GAGNEF 1893.

Att Gagnefs socken skulle vara fattig och efterbliven var blivet ett talesätt och tycktes vara en gång för alla fastslagen sak. Det stod till och med att läsa i otaliga variationer i alla de gamla mer eller mindre trovärdiga böckerna om Dalarne.

Gagnef hade icke några historiska händelser att ståta med. Gagnef låg för långt åt sidan och först som sist var Gagnef fult. Alldeles som om siljanssocknarna ensamma haft företrädesrätt att vara det vackra, det pittoreska Dalarne. Det som det kunde löna mödan att se och lära känna.En gång hände det sig emellertid så, att min ritpenna av en annan ritpenna, en professorspenna, som var oändligt mycket förmer än min, fick höra talas om, att Gagnef också skulle vara något att se.

Det behövdes inte mer. År 1893 reste jag dit på några dagar och råkade komma just i början av skördetiden.

Stora landsvägen gick då som nu fram över bördiga slätter, kantade av skogsåsar, som resa sig rätt upp ur åkrarna, omedelbart där slätten tar slut. Den urgamla strandkonturen sitter vackert i än i dag.

Sannerligen, om Gagnef såg fattigt ut!

Hög vajade den gulnade rågen och sakta svepte de gula kornaxen fram och åter, medan havrefälten ännu hade kvar något av sin vippigt blågröna färgton. Vackert så att det var en fröjd att se för den främmande som kom vandrande på den stekheta landsvägen, och som måste förundra sig över talet om det fattiga, efterblivna Gagnef. Bättre åkrar kunde man i alla fall inte få se.

Det var också ett alldeles särskilt nöje att följa vindens lek i de olika sädesslagen — eller rättare de olika sädesslagens sätt att böja sig och buga, att resa sig och vaja fram och åter, eller endast låta vinden fara vattrande fram över de tunga, fyllda axen. Vart efter sin art, så lydde budet också i denna vackra lek som fägnade ögat och fröjdade själen.Rikedom, stor rikedom skulle där bli av det som vi bäst av allt behöva till vårt uppehälle: det dagliga brödet.

En gumma sade en gång till mig: »Jag blir

så glad, när det blir någonting på de rikas åkrar, för då få vi någonting med, vi, som ingenting ha.»

Kreaturen skulle också ha sitt. Klövervallarna liknade en sjö i storm. Som vågor tovade de rikblommiga klöverstånden ihop sig och reste sig i höjden av brist på utrymme längre ned. Det mesta var dock redan skördat och de långa väl fyllda hässjorna stodo i rader.

Skördandet tycktes vara en familjefest. Om morgnarna körde flakvagnen ut ur gården fullsatt med folk: karlfolk, kvinnfolk och barn. Getterna traskade efter. Ute på åkrarna arbetade karlarna med liarna, medan kvinnorna gingo efter och bundo, hästarna betade och barnen kokade kaffe i diket. Middagsvilan togo karlarna sovande på jorden. Jord och folk voro i den allra närmaste kontakt med varandra. Dagen gick i sol och hetta, i möda och arbete, och mot aftonen stodo många små åkrar fulla av väl matade och vackert uppsatta rågskylar.

Gagnef hade för mig ett alldeles särskilt behag däri, att det ännu var fullt friskt och naturligt, oberört av främlingar och handelsbodar. Dräkten var då som än i dag svart med grönt och rött, mycket rött. Byarna voro grå, kyrkan om sön-dagarna full av folk, och på kyrkogården grupper av små rundaxlade gummor med vidunderligt ombyltade huvuden, något som gav dem ett säreget trolskt utseende.

I gattu och på gårdar, på dikeskanter och i ängar surrade som bin små gulkjolade och gul-koltade kullor och kultar, alldeles obegripligt söta och så förunderligt små och lillgammalt förnumstiga i sina långa kläder, sedda bredvid det kraftfullt uppvuxna släktet.

Ritpennan förgapade sig genast i alla de små barnen. Den gula kjortelfärgen var lockande för penseln, som dock snart kom underfund med, att den var nästan lika oefterhärmligt svår att återge som någonsin den grå stugfärgen. Och det grå, det visste vi nogsamt, var så svårt att det kunde göra en målare galen.

Mina intryck från den första vistelsen i Gagnef voro först och främst, de vackra, långsträckta åsarna och de bördiga slätterna, och därefter skördefolk, gummor med stickstrumpan i händerna, senapsgula barnungar, skuttande getter och från kommande och gående en glad och nyfiken vänlighet. Alldeles som om de hade velat veta mer om mig. Jag ville också veta mer om dem.År 1902, kom jag andra gången till Gagnef.

Den gången fick sin särskilda prägel av en enda by, en bygata och en familj: en gammal mormor med barn och barnbarn.

Ritpennan kände sig helt patriarkalisk och förälskade sig så gott först som sist i gamla mormor och i hennes intelligenta ansikte, med dess tydliga spår av kärlek och långmodighet.

Gamla mormor hade naturligtvis aldrig begagnat andra kläder än socknedräkten med alla dess bindikor, hattar, hättor, lurkor, luvor och fransade näsdukar, bara för huvudet, allt annat att förtiga.

Hon var livlig och läste gärna tidningen. Allt skulle hon ha reda på och allt ville hon höra,fast hon var litet döv. Och hon förde sig med förnäm värdighet, lika väl när hon kyrkklädd vandrade utför Långgattu, som när hon hemma tog sig en rök ur pipan.

Hennes enda moderna lyx bestod av vita silkesnäsdukar som hon fått från en dotter i Amerika och vilka hon ordentligt begagnade. I gengäld hade dottern utbett sig att få den träsked som modern brukat 'äta sin gröt med.

Gamla mormor hade, utom stugan, lämnat allting ifrån sig till barnen. I stället försågo de henne med vad hon kunde behöva: körde hem ved åt henne, bakade åt henne och försågo henne rikligt med potatis, kaffe och socker m. m.

Allt som rörde sig omkring den gamla hade något av värme och ursprunglighet med sig. Hon var visst släktens äldsta. Släkten var stor och ansedd och där voro många gamla, men hon var särskilt aktad och av barn och barnbarn varmt älskad. Alla höllo de sig till henne. Alla som kommo blevo bjudna på kaffe. Brasan brann i spisen hela dagarna. Ingen räknade hur många kasar ved som brändes upp. Allt skulle vara rikligt och rundligt. Det var i den sista, gamla goda tiden.

Dagen i ända satt mormor och spann. Ingen spann ett finare garn än hon. Emellanåt kom någon av de vuxna barnbarnen, någon högvuxen, ståtlig kulla från en annan by, hade lin med sigoch stannade kvar hos mormor tills de hade spunnit slut för den gången.

De små barnbarnen höllo också gärna till hos mormor, där var alltid något som pågick.

Mormor var själv frågvis och ville veta allt, icke minst om den stora staden Stockholm. Barnen likaså. Vad skulle man berätta? För dem var i alla fall ett slott lika med en stuga och en gata precis lik bygatan hemma. Och skulle man svara på frågor gick det inte bättre. Olepojken frågade en dag, om vi hade får och getter inne i Stockholm.

Jag svarade då, att vi kunde inte ha får och getter för vi hade varken skog eller berg inne i staden. Kvickt som ett skott kom utropet:

»Ha ni inte berg! Ni ha ju Brunkeberg. Det var ju där som Sturen slog Dansken så dom damp i älva.»

Således hade vi berg i Stockholm och det var bara vårt eget fel, att vi inte bättre utnyttjade dem.

Bygatan var vacker, och det var en syn att se mormor, själv gammal och lutande, vandra mellan de gamla härbrena som av ålder nästan lutade mot varandra, fram förbi brunnen och till sin egen stuga.

Vi fingo vänner där borta i byn, ritpennan och jag, och vi började känna, att Gagnef och dess byar voro ursprungligare och oss närmareän andra byar i andra socknar. Och när vi reste därifrån visste vi, att vi skulle komma att längta tillbaka till Gagnef mer än vi någonsin längtat någon annanstädes.

Nästa sommar den 15 juli 1903 kom jag för tredje gången till Gagnef — kom från utlandet och hem. Hur verkligen hem var där ingen som visste då.

Tredje gången gilt, heter det!

Vi trivdes i Gagnef. Vi måtte ha trivts över all måtta och höva väl. Vi kunde inte besluta oss för att resa därifrån. Vi stannade sommarenut, därför att sommaren var så vacker, och hösten ut, därför att hösten var ändå vackrare och vi julade i Gagnef för den vackra julottans skull. Vi kunde inte låta bli att övervintra, därför att vintern i Gagnef var vit, medan den i Stockholm var grå — och vi äro kvar här än efter 17 år och hoppas få vara här till vår levnads slut.

Alltsammans berodde på ritpennan. Har jag inte sagt, att det är den, som formar vissa människors öden. Ritpennan måtte ha passat på att i all tysthet slå rot i Gagnef, och det en väldigt stark rot till. Den var inte möjlig att rycka upp. Den bara trängde djupare och djupare ned i den täta, fina älvbottensmyllan som inte gärna lämnar ifrån sig något, som den en gång fått fatt i.

Och ju längre roten trängde nedåt, dess högre blomstrade känslan för Gagnef uppåt, dess mer kunde vi se hur oskrymtat rent linjevackert vårt Gagnef var.

Mer och mer började vi bli förtrogna med de bördiga slätterna och de långa åsarna, alltid blåvioletta i någon skiftning, och med Gagnefs tre älvar: Österdalälven, Västerdalälven och den förenade Dalälven.

I Gagnef funno vi, ritpennan och jag, och den hade jag haft i hand sedan tidigaste barndomen, vad vi omedvetet under hela vårt liv längtat efter: det styrkande, lugna livet på landet bland natur-liga människor och i stilla, enkla förhållanden. Där hoppades pennan att komma till sin rätt, och där hoppades pennans ägare att finna reda på sig själv. Båda älskade vi ensamhetens ljuvlighet, och vi voro fullt färdiga att på djupaste allvar börja ny tideräkning från den dag, då vi för tredje gången kommo till Gagnef.

Ensamhetens ljuvlighet är stor. Den är själens åtrå i denna villsamma värld. Den är den rätt vi borde fordra, mer än vi göra det. Den är vår rätt. Lycklig den som får en god tid av ensamhet och som förstår att njuta av den.

Gagnef var för mig det bästa på jorden och det bästa på jorden var mitt. Ingen fara heller att bo ensam vid stora landsvägen. Hela natten igenom stod ritpennan, rak och stram, som en soldat på vakt utanför. Det var nog därför alla de som foro eller gingo förbi sänkte sina röster. Intet skrik eller skrål där. Allt lugnt och stilla i Långgattu mellan björkarnas långa rader.

Som tiden led och vi måste ordna någon smula hemliv, var det nog inte utan, att ritpennan höll på att bli en smula åsidosatt för alla andra don. Den fick oväntade rivaler i vispar och slevar, pannor och grytor och borstar av alla slag.

Men pennan visste att passa sig. Den ställde sig på lur vid fönstret utåt Långgattu och förstod att locka in den ena efter den andra som föll den i smaken och som tycktes vara lämpliga för ritboken.Det blev ju mest gummor och barn, förstås, och sådana som kunde spilla bort en stund i onödan. För övrigt gick det nog ut över karlarna också. De måste stanna utanför med kärror och hästar just där vid bron, där hängbjörkarnas löv nästan sopade hästarna över ryggarna.

Så gick dagen, och när kvällen kom och himlen lyste i guldskimmer bakom björkarnas täta lövmassor, då var det en lust att sitta i ro på sin egen tröskel, rik som en kung. När man endast begär skådandets och uppfattningens äganderätt, då är man den rikaste på jorden./ISO JTlUK-O'Gubben Säter.EN LITEN MODELL.

Landsvägen var en enda isgata. I den värsta halkan kom där en liten flicka trippande.

Var det en av Velasquez infantinnor i styvkjortel av glänsande brokad, eller var det en av van Dyks prinsessor

med smala händer och fint spridda fingrar?

Ena armen höll hon rakt ut ifrån sig och sträckte två fingrar till en liten page som följde henne till vägs, för att se till, att hon inte halkade omkull på vägen.

Hon gick ju bort i all sin stass för att bli ritad.96

EN LITEN MODELL

Och pennan som skulle rita hade aldrig sett något så förnämt. Den stackars pennan visste varken ut eller in. Den blev alldeles häpen. Men det var nu verkligen dess eget fel. Varför skulle den alltid göra ut allting så stort och märkvärdigt och genast börja fantisera om infan-tinnor och prinsessor.

Var det inte nog kanske att en liten flicka kom i hela sitt hjärtas oskuld, klädd i skinande vita skinnkläder. Pennan hade ju själv bett henne komma.

Det var inte så lätt i alla fall. Bara det att flickan var fin och pennan var grov var en stor svårighet. Och dessutom hade ju pennan redan från början förgapat sig i den yttre prakten, och sedan var det inte så lätt att få fram något av den lilla flicksjälen.

Pennan försökte. Den ville göra sitt allra bästa. Men det ville inte nå. Det var som

• o

förgjort.

. Den lilla blev trött och tyckte det blev långsamt. Hon var mycket tålig och ville gärna stå stilla. För att roa sig lät hon tankarna gå och började småningom prata för sig själv, lätt och oförbehållsamt hit och dit om allt mellan himmel och jord.

Ritpennan kom alldeles av sig. Den tvär-stannade. Där var ju den lilla flicksjälen i alla

fall. Det var något annat än styvkjortlar och

Kerstin i gul kjortel.

W$-i

fl i i

prinsessfingrar. Nu gällde det först att teckna upp ord för ord, allt vad den lilla sade. Och hon pratade på gladeligen, alldeles ovetande om att pennan skrev och ritade om vartannat.

Först pratade hon tyst för sig själv, om hur hon varit i kyrkan med far och mor, hur hon haft en kringla bunden vid förklädesbandet och ett äpple i kjortelsäcken — och så hade hon lagt en slant i håven. Hon hade så mycket pengar och gav tio öre i kollekt av egna pengar. — Och så hade hon betalt lagningen av Oles skridskor.

»För han har ibland mindre pengar än jag, och då ger jag honom av mina. Men om han har mer, då ger han mig inte något. — — Vi får så mycke pengar. Vi får fem öre var, Ole och jag, var natt vi ligg tehopa; vi ligg ju hellre hos far och mor, förstås. Men nu ska vi ligg tehopa i fem nätter, så får jag fulla fem kronor — — för jag har mycke förut. Och så fick vi en hel krona den gången, när det var gästbö hos Mases Anderses, bara för vi skulle vara hemma halva dagen ensamma, och då fick vi ändå vara ute i gattu å leka så mycke vi ville.

Si, nu gick den gossen förbi, som jag ska ha. — Ja — inte för jag vet om jag ska ha honom riktigt, men jag tror då det. »

Och så sjöng hon: »För ja vet vem ja vill ha, och han het Anders, ja.»»Si, en fluga satt på bläsu (pannan) och hörde på när jag sjöng, och sen satt han på näven.»

Och så kom det helt sakta och med ett helt annat uttryck och tonfall:

»Far brukar sjunga om liten Carin, som var som en liten stjärna, så fin så det sken om henne — men hon ville

inte ge sej, fast kungen bjöd henne både krona och annat, men hon ville

int — å så la dom henne i spiketunna----------å rulla

kring — — så bion rann — —. Å de va bra för henne, för så fick hon gå till Gud! — —

Jag vill så gärna gå till Gud!

Där skulle ni inte ha tid att rita, där vore det bara att titta på allt grant.

Jag skulle vara i trädgården, jag, å äta fikon å päron å äpplen å russiner, å så skulle jag kasta ner till dom andra barnen, dom fördömda — •— allt möjligt gott . skulle jag kasta ner till dom, så dom fick springa i gattu å plocka å plocka.

Å så skulle mor vara med å far, å ni skulle också vara med — å så skulle vi ha kläder så vita som snö, mycket vitare än den skinnkjorteln jag nu har, vitare än när den var alldeles ny — å alla skulle dom ha kjortlar — karlarna å — Å farfar ä dö! Han har gått till Gud. Han hade hos sig i kistan ett litet döfött barn. Dom hade stoppat in det under svepningen. Farfarhade älskt oss så pass; det var väl därför han fick ett litet barn med sig i graven.

Jag tycker de ä så gali, när någon dör. Jag tyckte de va så gali när farfar dog och mormor vart också dö. De ä så gali, när en aldrig får se dom mera.»

Den lilla tystnade.

Pennan skrev och pennan tecknade. Den hade fullt upp att göra. Den svällde av begär att få fram en helhetsbild av barnet — bondeprinsessan. Det var svårt! Allt måste fram på papperet på en gång, huvudets form och halsens linje, de späda armarna och den pösiga skinnkjorteln. Och först och sist det barnsliga ut-

trycket — minen.

Munnen tycktes draga sig till att le — eller var det möjligen till gråt, ånej, ett barn med så bred panna och så kloka ögon gråter inte. I stället kom där ett brett leende som solade upp hela ansiktet och som kom ritpennan att stråla i full reflex. Barnets hela figur rätade ut sig, armarna sträckte sig och hon började sjunga en visa. — Just då passade pennan på att få fram den vackra axellinjen och det smala, raka livet, de smala handlederna med de fina händerna och de lätt spridda fingrarna.

Minen växlade. Än var munnen tålig, tunn och smal och ögonen stora och runda, och änvar munnen ett enda stort leende och ögonen kisiga och smala. Ritpennan imiterade omedelbart — Det blev visst ett ganska egendomligt arbete som pennan lämnade ifrån sig den gången. Ett barn med flera ansikten och fina händer, en underlig rund styvkjortel och runt omkring en hel fond av hieroglyfer. Allt det lilla flickpratet upptecknat med nästan oläslig stil.

Småbarnsskola i Moje.HEMSLÖJDEN.

Det går gärna litet småprat mellan den som håller i pennan och den som sitter modell. Allt möjligt prat, bara för att hålla den som sitter vaken.

En gång gällde det hemslöjden. Och det var just den gången min visdom kom så illa till korta.

Bondhustrun, som satt mitt framför mig, stilla och andäktig med sammanknäppta händer, tycktes mig visst vara alldeles särskilt lämpad att mot-

. .. — --

taga något av den kunskap i hemslöjd, som jag ansåg mig sitta inne med. Själv kunde jag ju varken väva eller spinna men min mun var väl smord med alla möjliga glosor, som nu östes ned över den arma bondhustruns

huvud.

Det blev ord och inga visor: om hemslöjden som höll på att gå under, om växtfärgningen som var alldeles bortglömd, om dåliga, påsfärger som blekte ur, om varp och om väfte, och om lin som skulle sås och fåravel som skulle förbättras m. m., m. m.

Slutet blev, att det var hennes, bondhustruns, skyldighet att återuppliva den stackars försummade hemslöjden, växtfärgningen och allt det gamla.

Hustrun satt länge tigande med händerna i knäet och hörde på. Till sist brast tålamodet. Hon hade också något att säga.

Trodde jag, att hon hade tid med hemslöjd och sådant! Hade inte hon nog arbete ändå! Skulle inte hon både spinna och väva till "kläder åt karlarna och barnen. Och skulle inte hon väva till både lakan och dukar, både täcken och mattor. Hade inte hon nog att göra ändå, utan att hålla på med hemslöjd och växtfärgning och andra nymodigheter. Sådant kunde den ta sig för som ingenting annat hade att göra.

Hon tystnade. För nu hade hon sagt sitt.

Och där satt jag med all min visdom, svarslös och fullständigt avväpnad.

KYRKOGÅRDEN.

Det »fattiga, efterblivna» Gagnef fanns på kyrkogården.

Där var allt grått och öde, efterblivet och vanvårdat. De små gravkullarna lågo hur som helst i ojämna rader utan ans och vård. Där det en gång varit kors uppsatta, voro de nu nedramlade eller stodo snett i jorden, och blommor som en gång prytt gravarna voro länge sedan multnade. Grå som jord var den delen av kyrkogården.Som en kärlekslåga i all ödsligheten lyste här och där mot den friska mullen på någon ny-uppkastad gravkulle en knippa brandgula ringrosor, eller stod något kransbehängt kors ännu upprätt. Dessa små tecken av ömhet och omtanke voro nog att giva något av skönhet åt kyrkogården, helst om man såg den med de blå bergen på andra sidan älven som fond.

Här vila de gamla! Gagnefs fattiga, efterblivna gamla några släktled tillbaka. Dessa, som levat långt före järnvägarnas och industrialismens tidevarv. Dessa fromma, och ändå vidskepliga gamla, som saknade allt vad vi kalla kunskaper, men som ägde just det som var tid förlorat: den obrutna traditionen. De, som voro de sista av ett stort avslutat skede i vårt folkliv.

De nu levande, de gamlas unga efterkommande, stå där med traditionens brustna länk i handen ännu förvirrade och osäkra, medan de kanske omedvetet redan börja forma de första fogarna till det som en gång i framtiden kan komma att bilda tradition.

Det var vemodigt att vandra omkring och emellan alla de små kullarna som trängdes om varandra, och att tänka på hur litet, hur anings-vis och styckevis litet, vi kunna göra oss en föreställning om de gamlas känslor och begrepp. De äro och förbli en sluten bok, lika visst som deras gravar snart äro förtrampade och glömda.107

På andra sidan gången fanns en ännu äldre del av kyrkogården, där de vilade, som voro oss ännu mer fjärran och främmande. De som voro mer än glömda, mer än borta, de som multnade under den släta, jämna gräsmattan utan spår av kullar eller kors.

Där liknade det snarast en ängsmark, helst när gräset var slaget och uppsatt på en väldig hässja. — Blomster och gräs av de dödas mull.

Det var där, sittande på marken med ryggen stödd mot denna kyrkogårdens höhässja, som jag en gång såg en av de renast komponerade tavlor jag sett i Gagnef.

Strax intill kyrkmuren och rätt under sakristi-fönstret stod en likkista — starkt koboltblå. Ett par små gummor i stora, röda sorgluvor sysslade med några blommor på locket. Frånvarande och blek stod den unga hustrun vid

huvudgården, och på likbårens ena skalm satt en liten gosse glad och förnöjd med ett stort blåmålat kors i famnen.

Det var allt! Men som det var, var det vackert.

Färgerna passade väl ihop: rent blått, rent rött och svart mot kyrkans skuggsvala, gråvita mur. Starka färger, värdiga det kraftiga släkte, som vilade runtom på kyrkogården. Inte sorge-färger i vanlig mening, men djupa i samklangen som allvar och död. Intet som störde. Fullständig frånvaro av allt som var gult, skimrande

eller lysande. Fasta färger, lika rena som kompositionen var enkel och de levande människorna sanna och behärskade.

Men grådis ville där till för att smälta färgerna samman och mer än grådis, nästan duggregn, för att få det fylliga gräsets gröna att underordna sig det hela.

Starkt dekorativt var det — kunde det bli.

För en stor penna och en stark, allvarlig pensel hade det kunnat vara något.